

Indië's defensie

De uitgestrekte Indische archipel die van het begin van de twintigste eeuw af een van 's werelds belangrijkste leveranciers van tropische grondstoffen en voedingsmiddelen werd, was het bezit van, nuchter beschouwd, slechts een kleine Europese mogendheid: Nederland – een land dat nimmer in staat zou zijn, die archipel uit eigen kracht te verdedigen tegen een grote mogendheid die er zijn zinnen op zou zetten, zich van dat rijke gebied meester te maken. Intussen behoefden de kabinetten welke Nederland voor de Eerste Wereldoorlog kende, op dit punt geen acute bezorgdheid te koesteren. Ten aanzien van de ontsluiting van Indië's economische hulpbronnen werd de politiek van de 'open deur' gevolgd – die deur stond dan voor de Engelsen in feite wel iets wijder open dan voor, bijvoorbeeld, de Amerikanen, de Duitsers en de Japanners, maar van de daaruit voortvloeiende geprikkeldheid behoefde Nederland zich niet veel aan te trekken: de Engelse vloot was verreweg de sterkste ter wereld en Engeland, dat in de zeventiende en achttiende eeuw de Oost-Indische Compagnie en in de eerste decennia van de negentiende het Koninkrijk der Nederlanden menigmaal in de archipel moeilijkheden had bezorgd, leek er zich, sterk door het eigen bezit van o.m. Brits-Indië, Birma en Malakka, bij neergelegd te hebben dat Indië door Nederland werd bestuurd. Dat had voor Nederland een groot voordeel: ons land mocht er op rekenen dat het in 1902 gesloten Engels-Japans bondgenootschapsverdrag Japan in toom zou houden.¹

¹ Voor Nederland was vooral van belang dat de Engelse partner van het in 1907 gevormde concern van de Koninklijke/*Shell* uitstekende verbindingen had in Engelse regeringskringen. Dat ook de *Shell*-partner wenste dat het concern de exploitatie van de Indische petroleumbronnen ongestoord zou kunnen voortzetten, bleek in juni '14, enkele maanden dus voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, toen (aldus de Engelse historicus Nicholas Tarling) de oprichter van de *Shell*, Sir Marcus Samuel, aan het *Foreign Office* voorstelde dat Engeland Nederland de waarborg zou geven dat het Nederlands-Indië tegen Japanse agressie zou beschermen in ruil voor een Nederlandse toezegging dat Engeland na Nederland de grootste afnemer mocht worden van Indische aardolie. De Engelse regering wees dit voorstel van de hand, er op wijzend dat het voorgesteld accoord door Englands bondgenoot Japan als, zei de Engelse